

Zahvaljujemo se gospođi Emily Vargas-Barón, direktorici Instituta za rekonstrukciju i međunarodnu bezbjednost kroz obrazovanje (RISE Institut), koja nam je pomogla pri izradi programa integriranih centara ranog dječijeg rasta i razvoja u Bosni i Hercegovini.

Posebno smo zahvalni gospođi Elviri Sánchez-Igual menadžerici za komunikaciju iz Svjetskog udruženja edukatora za rano djetinjstvo (AMEI-WAECE), koja je odobrila prevod ovog materijala iz projekta "Učimo živjeti zajedno u miru, od ranog djetinjstva" i njegovo korištenje u integriranim centrima ranog dječijeg rasta i razvoja za roditelje i djecu u BiH.

Prevod i štampu materijala omogućio UNICEF

MATERIJAL ZA NASTAVNIKE: AKTIVNOSTI SA DJECOM

Kreativnost je sposobnost koja je u manjoj ili većoj mjeri imanentna svim ljudskim bićima i koja se može manifestovati u bilo kojoj aktivnosti. Ona ne nastaje spontano, već se podstiče u procesu formacije od najranijih nogu i od suštinskog je značaja za sticanje i korišćenje znanja i čitavog niza drugih sposobnosti.

U mlađem uzrastu, rad vrtića se koncentriše na kreativni rad, u kojem dijete dobija sve složenije i složenije zadatke koji od njega zahtijevaju da pokaže zanimanje i preokupaciju stvaranjem lijepih stvari, ali ova aktivnost mora da bude bogata naročito u likovnom smislu.

Kada kažemo djetetu da posmatra svijet, ono analizira, upoređuje, asimilira i usvaja ono što je zapazilo i to zatim, u slikama, postaje dio njegovog iskustva.

Kreativnost se takođe može razviti kod djece kroz aktivnosti umjetničkog vaspitanja, a poslije toga umjetničkog stvaranja u bilo kojoj formi izražavanja. Kreativnost se, u suštini, može podučavati kroz bilo koju aktivnost.

Aktivnost br. 1 "Poznati slikari"

Kratak pregled aktivnosti:

U ovoj aktivnosti djeca se uče da cijene život i djelo poznatih stvaralaca kao što su Pablo Pikaso i Fransisko de Goja. U drugom dijelu aktivnosti djeca igraju igru zagonetki koja se zove "Veliki stvaraoci".

Cilj:

- Naučiti djecu da cijene radove slavnih stvaralaca.
- Stvoriti kod djece osnovnu svijest o tome zašto te radove nazivamo kreativnima.

Procedure:

- Posmatranje
- Razgovor
- Prepoznavanje umjetničke vrijednosti nekog djela

Potrebni materijal:

Svjetsko udruženje vaspitača u ranom djetinjstvu (AMEI-WAECE)

Reprodukcije slika i fotografije stvaralaca.

Razvoj aktivnosti: Prvi dio

Vaspitač(ica) će objasniti djeci da kreativnim ljudima smatramo one koji stvaraju djela koja su korisna drugima, a to mogu da budu slike, skulpture, pjesme, duborezi i slično, ako govorimo o umjetničkim djelima. To takođe mogu da budu lijepa kuća, mašina koja je korisna svakome, dobra alatka, ukratko nešto što je vrijedno i korisno velikom broju ljudi.

Vaspitač(ica) će razgovarati sa djecom o istaknutim slikarima koji su bili jako kreativni i čija su djela neprolazna i kao takva čine dio svjetske kulturne baštine. Fransisko de Goja i Pablo Pikaso su primjer takvih slikara.

Vaspitač(ica) će razgovarati s djecom o životu i radu Fransiska de Goje i Lusijentesa, koji je rođen u Fuendetodosu (Saragosa, Španija). Njegov umjetnički razvoj počinje a 14 godina, kada je počeo da pohađa radionicu slikara Hozea de Lusana (vaspitač(ica) pokazuje fotografiju Goje).

Od njegovih djela vaspitač(ica) može pomenuti Obučenu Mahu i Golu Mahu (*La Maja Vestida* i *La Maja Desnuda*). (Vaspitač(ica) pokazuje fotografije ili reprodukcije ovih slika).

Goja se smatra jednim od najvećih stvaralaca zato što su njegove slike poznate i cijenjene u cijelom svijetu zbog svoje ljepote i načina na koji je slikar u njima izrazio svoja osjećanja.

Pablo Pikaso je rođen u Malagi. Pošto mu je otac bio profesor crtanja, Pablo je od malih nogu pokazivao veliki talenat za crtanje i slikanje. Djetinjstvo je provodio u Malagi i Korunji, tj. u gradovima u kojima je otac imao posao. (Vaspitač(ica) pokazuje fotografiju Pabla Pikasa).

Kad je bio tinejdžer, porodica se preselila u Barselonu, gdje je pohađao časove crtanja koje je kombinovao sa časovima slikanja u Madridu. Tada je i počeo slikati.

Jedna od njegovih najpoznatijih slika je Gernika. (Vaspitač(ica) pokazuje fotografiju slike). Vaspitač(ica) može govoriti i o drugim slikarima.

Drugi dio

U ovom dijelu aktivnosti, vaspitač(ica) će učiti djecu da prepoznaju i cijene umjetnička djela ovih stvaralaca i pri tom će uvijek naglašavati zašto se oni smatraju kreativnim ljudima.

Vaspitač(ica) će odabrati jednu Gojinu sliku i učiće djecu da u njoj prepoznaju umjetničku vrijednost, tj. objasniće im njenu likovnu vrijednost, ali jednostavnim riječima, bez stručnih izraza i termina. (Vaspitač(ica) pokazuje sliku).

Nakon toga, razgovara sa djecom o Gerniki. Pikaso je naslikao ovo fantastično djelo sa samo tri boje: bijela, crna i siva. Iskrivljene figure na slici plaču među ruševinama razorenog grada, čime je Pikaso želio da prikaže svoju odbojnost prema ratu i nasilju. (Vaspitač(ica) pokazuje fotografiju slike).

Ako vaspitačica odluči da doda još neke slikare u prvom dijelu aktivnosti, u drugom dijelu će pokazati njihove slike. Može takođe pokazati neke druge slike Goje i Pikasa.

Vaspitač(ica) rezimira ovaj dio aktivnosti i još jednom napominje stvaraocima u čijim djelima uživaju ljudi širom svijeta.

Treći dio

Djeca igraju igru koja se zove "Veliki stvaraoci". U ovoj igri vaspitač(ica) djeci postavlja zagonetke, npr:

On je Španac, rođen je u Fuendetodosu, Saragosa, jedna od njegovih poznatih slika je "Obučena Maha" (vaspitačica pokazuje sliku). Ko je on?

Druga zagonetka može da glasi ovako:

Ime ove slike je "Gernika" (vaspitač(ica) pokazuje sliku). To je slika koja je protiv rata i naslikao ju je... Ko ju je naslikao?

Na sličan način, vaspitač(ica) će djeci predstaviti i druge slikare koji su poznati u lokalnoj zajednici ili širom svijeta.

Pravila igre:

Pobjeđuju djeca koja pogode više zagonetki.

PROCJENA PO KRITERIJUMIMA			
Opservirano ponašanje	Da	Ne	Napomene
Prepoznali su umjetničku vrijednost pokazanih slika.			
Bila im je potrebna pomoć da prepoznaju umjetničku vrijednost pokazanih slika.			
Shvatili su zašto su Goja i Pikaso bili veoma kreativni umjetnici.			
Bila im je potrebna pomoć da shvate zašto su Goja i Pikaso bili veoma kreativni umjetnici.			
Bili su dirnuti ljepotom slika koje su im pokazane.			

Aktivnost br. 2 "Slavni skulptori"

Svjetsko udruženje vaspitača u ranom djetinjstvu (AMEI-WAECE)

Kratak pregled aktivnosti:

Ova aktivnost je slična prethodnoj, ali ovaj put vaspitač(ica) nastoji da nauči djecu da prepoznaju umjetničku vrijednost poznatih skulptura koje su izvajali ili isklesali veoma kreativni skulptori. U drugom dijelu aktivnosti djeca igraju igru sa sličicama.

Ciljevi:

- Naučiti djecu da cijene i prepoznaju umjetničku vrijednost skulptura koje su izvajali kreativni umjetnici.
- Nastaviti sa razvijanjem svijesti i iskustava u vezi sa kreativnošću.

Procedure:

- Posmatranje
- Razgovor

- Prepoznavanje umjetničke vrijednosti nekog djela

Potrebni materijal:

Velike slike ili fotografije skulptura koje su odabrane za aktivnost kao i drugih skulptura koje spadaju u svjetsku baštinu.

Razvoj aktivnosti: Prvi dio

Vaspitačica pita djecu: Da li je iko čuo za skulptora i slikara Mikelandela?

"Mikelandelo je bio veoma kreativan čovjek, umjetnik koji je rođen u malom italijanskom gradu Kaprezeu. Sa 13 godina došao je u radionicu slavnog italijanskog slikara Girlandaja".

"Nakon godinu dana, počeo je da redovno posjećuje umjetničku kolekciju Medičija i tu je počeo da proučava skulpturu."

Mikelandelovo je zarana pokazao svu raskoš svoga talenta, pošto je Pijetu isklesao kada je imao samo 22 godine, a kasnije i čuvenog Davida, Mojsija i druge poznate skulpture.

(Kako bi se djeca naučila da cijene i prepoznaju umjetničku vrijednost skulptura, neophodno je da vaspitač(ica) djeci privuče pažnju na najbitnije stvari na njima).

"Kao što sam vam rekla, prije mnogo, mnogo godina (1498.), Mikelandelo je uradio svoje prvo veliko djelo, Pijetu, mermernu skulpturu koja predstavlja Djevicu koja u rukama drži svoga mrtvog sina (vaspitač(ica) pokazuje fotografiju skulpture). Tri godine poslije toga isklesao je Davida, kolosalnu mišićavu figuru (vaspitač(ica) pokazuje fotografiju skulpture).

Mikelandelova Pijeta, koja se danas nalazi u Bazilici Svetog Petra u Vatikanu, pokazuje kroz svoj mermer efekat pokreta i formi. Realističan prikaz mišića, anatomije i odjeće stvara kod gledaoca intenzivnu emotivnu reakciju.

Donatelo je bio veoma kreativan skulptor; njegova djela pokazuju ne samo da je bio odličan učitelj klesarstva, nego da je i odlično poznavao ljudsku psihologiju. Na primjer, njegov Sveti Đorđe predstavljen je s oklopom, ali mu lice jasno pokazuje slabost (vaspitač(ica) pokazuje fotografiju skulpture).

Još više iznenađuje njegova inovativna Marija Magdalena koja se danas nalazi u Firenci. Ona je isklesana u pozlaćenom drvetu. Iako se Marija Magdalena obično prikazuje kao mlada ljepotica sa predivnom kosom, Donatelova Magdalena je drugačija – ona je starica, nema pola zuba i oronulog lica sa umršenom kosom koja gotovo dotiče zemlju (vaspitač(ica) pokazuje fotografiju skulpture).

Veoma je važno djecu naučiti da cijene umjetničko djelo, njegove umjetničke vrijednosti i kreativnost talentovanih stvaralaca.

Drugi dio

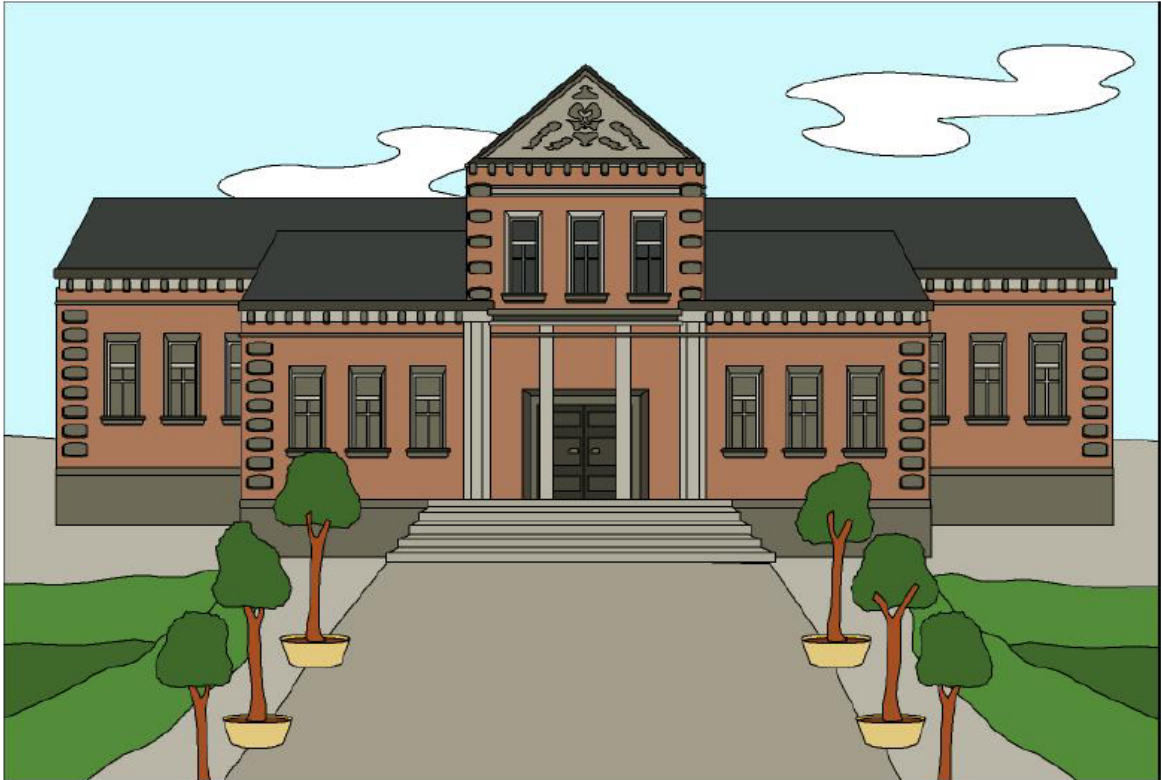
Djeca igraju igru u kojoj im vaspitačica pokazuje kartice na kojima su prikazane skulpture o kojima su razgovarali u prethodnom dijelu aktivnosti. Djeca treba da imenuju skulpturu, autora i da kažu nekoliko riječi o njezinoj umjetničkoj vrijednosti i poruci koju je autor tom skulpturom želio da prenese.

Pravila igre:

1. Pobjeđuje dijete koje prepozna više skulptura i skulptora.
2. Treba da znaju jednostavnim riječima da opišu poruku koju autor želi da prenese svojom skulpturom.
3. Treba da objasne zašto je taj umjetnik kreativan.

PROCJENA PO KRITERIJUMIMA			
Opservirano ponašanje	Da	Ne	Napomene
Znali su da na bazičnom nivou cijene umjetničku vrijednost prikazanih skulptura.			
Bila im je potrebna pomoć kako bi uvidjeli umjetničku vrijednost prikazanih skulptura.			
Shvatili su zašto su skulptori kreativni umjetnici.			
Bila im je potrebna pomoć da shvate zašto su skulptori kreativni umjetnici.			
Pozitivno su se izrazili u vezi sa kreativnošću.			

Aktivnost br. 3 "Posjeta muzeju"

Kratak pregled aktivnosti:

Aktivnost se sastoji od posjete muzeju gdje će se djeca upoznati s različitim umjetničkim djelima (skulpture, slike i fotografije).

Ciljevi:

- Naučiti djecu da cijene umjetnička djela (skulpture, slike i fotografije).
- Otpočeti izgradnju navike posjećivanja kulturnih institucija.

Procedure:

- Posmatranje
- Razgovor
- Posjeta
- Prepoznavanje umjetničke vrijednosti nekog djela
- Objašnjavanje

Potrebni materijal:

Sve što je inače potrebno za posjetu: prevozno sredstvo, foto-aparat ili kamera, materijali za djecu.

Razvoj aktivnosti: Prvi dio

Vaspitač(ica) će objasniti djeci ciljeve posjete i reći će im šta da posmatraju: slike, skulpture, fotografije i ako je moguće, da potraže djela umjetnika koji su pomenuti u prethodnim aktivnostima.

Vaspitač(ica) će iskoristiti ovaj uvodni dio da ponovi šta je cilj ove posjete i da kaže da ovo nije običan izlet ili uobičajena posjeta muzeju.

Drugi dio

Tokom posjete, vaspitač(ica) ili vodič, koji će biti unaprijed odabran za ovu aktivnost, će jednostavnim riječima djeci objasniti svako od umjetničkih djela, navešće njegov naziv, ime autora, šta prikazuje itd.

Vaspitač(ica) će fotografisati (ili snimati video kamerom) djecu koja posmatraju umjetničke radove kao i same radove, ako je to dozvoljeno.

Treći dio

Povešće se razgovor o posjeti muzeju u kojem će djeca govoriti o umjetničkim radovima i njihovim autorima.

Djeca će odgovarati na sljedeća pitanja:

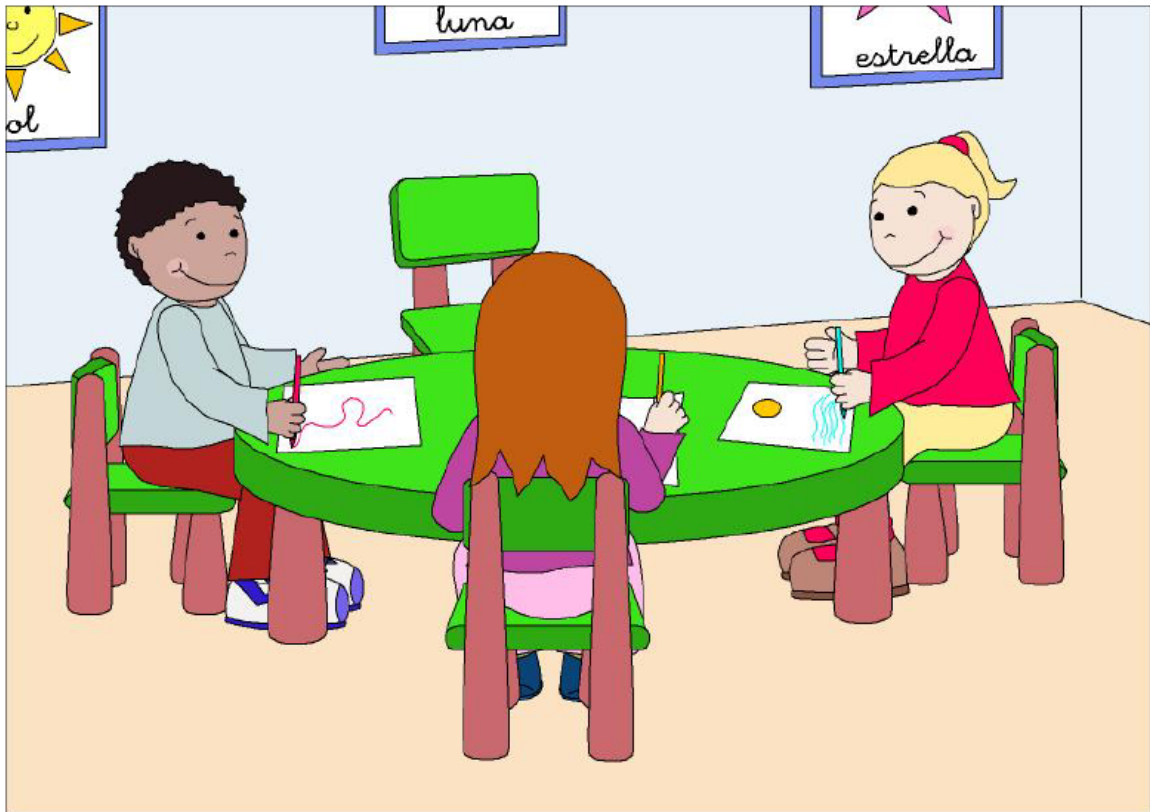
- Da li vam se svidjela posjeta?
- Koje ste umjetničke radove vidjeli?
- Koje vam se umjetničko djelo najviše svidjelo? Ko ga je napravio?
- Šta djelo prikazuje?
- Zašto te umjetnike smatramo kreativnim ljudima?
- Da li znate neke druge kreativne ljude?

Vaspitač(ica) djeci objašnjava da nisu samo poznati umjetnici kreativni, nego da su skoro svi ljudi kreativni u nečemu, npr. kreativni su u kuhinji, kreativni su u smišljanju priča, u izradi ukrasa ili predmeta za kućnu ili industrijsku upotrebu i slično.

PROCJENA PO KRITERIJUMIMA			
Opservirano ponašanje	Da	Ne	Napomene
Znali su na jednostavan način da opišu umjetničku vrijednost djela.			
Bila im je potrebna pomoć da opišu umjetničku vrijednost djela.			
Znali su da objasne zašto su autori čija su djela vidjeli u muzeju kreativni ljudi.			
Bila im je potrebna pomoć da objasne zašto su autori čija su djela vidjeli u muzeju kreativni ljudi.			
Stekli su elementarno razumijevanje činjenice da je kreativnost prisutna u svim ljudskim djelatnostima.			

Aktivnost br. 4 "I djeca su kreativna"

Svjetsko udruženje vaspitača u ranom djetinjstvu (AMEI-WAECE)

Kratak pregled aktivnosti:

Radionica pod nazivom "Kreativna djeca" u kojoj svako dijete ima priliku da se kreativno izražava. Kasnije će njihovi kreativni radovi biti izloženi na panou u učionici.

Ciljevi:

- Razviti kod djece kreativnost.
- Naučiti djecu da se kreativno izražavaju kroz svoj rad.

Procedure:

- Izložba
- Posmatranje
- Praktični rad
- Razgovor

Potrebni materijal:

Olovke, drvene bojice, papir, vodene bojice, slikarske četkice, tempere, ljepilo, prirodni materijali, digitalno slikanje, glina, glinamol ili plastelin i slično.

Razvoj aktivnosti: Prvi dio

Vaspitač(ica) poziva djecu da se slobodno izražavaju u izradi svojih kreativnih djela i kaže im da ne treba da crtaju neki predložak, nego da puste mašti na volju. Mogu da crtaju, prave figurice od gline ili plastelina, slikaju prstima, stvaraju djela od predmeta koje su sakupili u prirodi ili da smišljaju priče i pjesmice koje će vaspitač(ica) zapisati.

Drugi dio

Djeca rade na svojim kreativnim djelima, a vaspitač(ica) im pruža neophodnu pomoć, ali im uvijek dozvoljava da rade samostalno i bez modela.

Treći dio

Sastoji se od razgovora o dječjim kreativnim djelima. Vaspitač(ica) postavlja pitanja:

Zašto ste odabrali da to uradite?

Kako ste se osjećali dok ste stvarali svoje kreativno djelo?

Da li ono liči na rad nekog poznatog slikara/skulptora?

Za koga ste uradili vaše djelo?

Šta možemo uraditi sa napravljenim radovima?

Dječji radovi će biti izloženi na zidu učionice. Izložba će se zvati "Kreativna djeca". Na izložbu će biti pozvani roditelji i osoblje koje radi u vrtiću. Kada gosti dođu, svako dijete će objasniti kako se zove njegov rad, o čemu je taj rad, koja je njegova poruka itd.

PROCJENA PO KRITERIJUMIMA			
Opservirano ponašanje	Da	Ne	Napomene
Njihovi radovi pokazuju kreativnost.			
Bila im je potrebna pomoć da naprave radove koji pokazuju kreativnost.			
Imenovali su svoje radove.			
Bila im je potrebna pomoć da imenuju svoje radove.			
Znali su da objasne svoje radove.			
Bila im je potrebna pomoć da objasne svoje radove.			

Aktivnost br. 5
"Mladi Mocart"

Kratak pregled aktivnosti:

Ova aktivnost se sastoji od slušanja nekoliko kratkih fragmenata Mocartovih muzičkih djela. Poslije toga djeca igraju muzičku igru.

Ciljevi:

- Da djeca prepoznaju Mocartovu muziku i uživaju u njoj.
- Da znaju da je Mocart jedan od najkreativnijih muzičara u istoriji.
- Da shvate da je kreativnost raznovrsna.

Procedure:

- Slušanje
- Igra
- Priča
- Pitanja i odgovori

Potrebni materijal:

Fragmenti muzičkih djela, kasetofon ili računar.

Razvoj aktivnosti: Prvi dio

Svjetsko udruženje vaspitača u ranom djetinjstvu (AMEI-WAECE)

Vaspitač(ica) priča kratku priču o Mocartu dok je bio dijete:

"Prije mnogo godina živio je veliki muzičar koji se zvao Wolfgang Amadeus Mocart, koji se rodio i živio u zemlji koja se zove Austrija.

Kad je imao 4 godine, svirao je muzička djela po pamćenju na muzičkom instrumentu koji liči na klavir, a svirao je i violinu.

Ovo simpatično dijete je bilo pravi umjetnik, mali genije koji je zaprepastio sve koji su ga slušali kako ispoljava svoju muzičku kreativnost.

Kada je odrastao postao je veliki muzičar, veliki stvaralac predivnih muzičkih djela. Mnoga djeca u svijetu znaju za Mocarta, slušaju njegovu prekrasnu muziku sa puno pažnje i uživanja".

Drugi dio

U ovom dijelu aktivnosti djeca razgovaraju o Mocartu i slušaju kratke fragmente nekoliko njegovih muzičkih djela. Vaspitač(ica) treba da ih uputi da pažljivo slušaju i pomaže im da se koncentrišu na muziku i da nauče da uživaju u njoj.

Treći dio

Djeca igraju muzičku igru koja se sastoji od slušanja kratkih fragmenata nekoliko muzičkih djela i treba da prepoznaju one koje je komponovao Mocart.

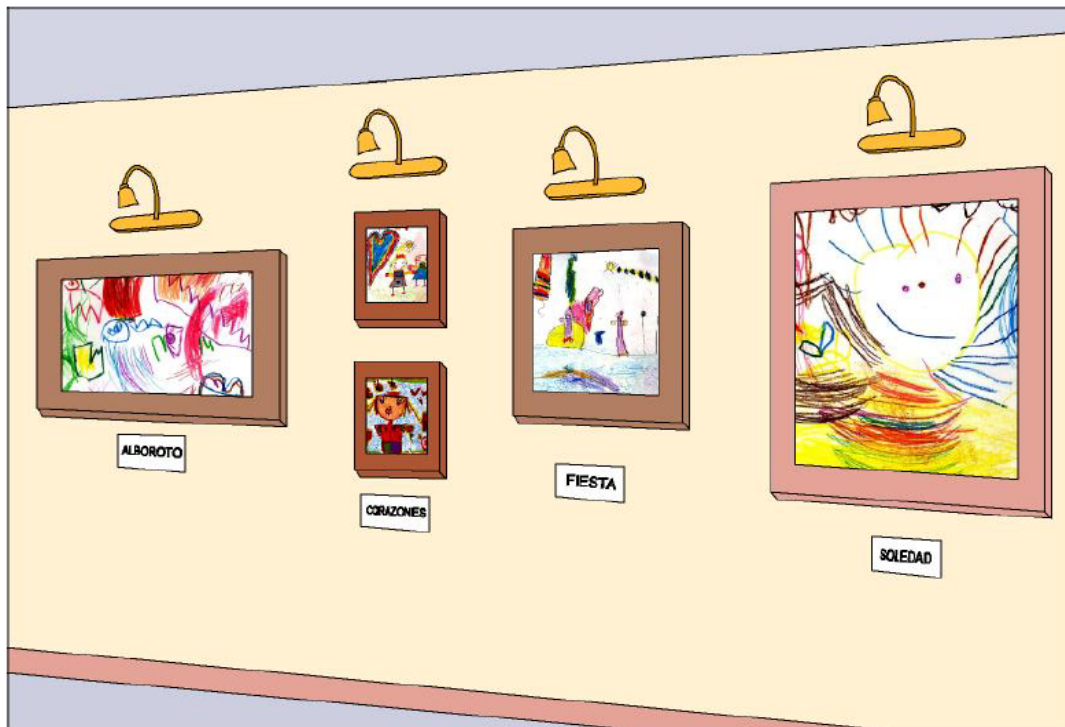
Djeca će objasniti zašto je Mocart bio veoma kreativan muzičar.

Vaspitač(ica) rezimira aktivnost i naglašava Mocartovu kreativnost i važnost.

PROCJENA PO KRITERIJUMIMA			
Opservirano ponašanje	Da	Ne	Napomene
Prepoznali su Mocartova djela.			
Bila im je potrebna pomoć da prepoznaju Mocartova djela.			
Znali su da objasne zašto je Mocart bio veoma kreativan muzičar.			
Bila im je potrebna pomoć da objasne zašto je Mocart bio veoma kreativan muzičar.			
Uživali su u Mocartovoj muzici.			

Aktivnost br. 6
Iskustvo od ključnog značaja za ocjenu bloka
"Galerija slavnih stvaralaca"

Kratak pregled aktivnosti:

U ovoj aktivnosti djeca najprije zajednički prikupljaju (uz pomoć roditelja) potreban materijal, a nakon toga prave galeriju sa fotografijama poznatih stvaralaca. Na kraju će određena djeca govoriti o nekima od stvaralaca i njihovim kreativnim radovima.

Ciljevi:

- Razviti kod djece osjećanje divljenja prema velikim stvaraocima.
- Uključiti djecu u zajednički kreativan rad.

Procedure:

- Posmatranje
- Razgovor
- Izložba
- Praktičan rad

Potrebni materijal:

Fotografije slikara, skulptora, muzičara itd, njihovih radova i, ako je to moguće, reprodukcije skulptura.

Razvoj aktivnosti: Prvi dio

Vaspitač(ica) poziva djecu da uz pomoć roditelja iz časopisa, postera itd. sakupe slike i fotografije velikih stvaralaca i njihovih radova. Kad ih sakupe, donijeće ih u vrtić kako bi zajednički napravili izložbu o kreativnosti.

Drugi dio

Vaspitač(ica) će voditi ovaj kolektivni projekat postavljanja galerije. Galerija može da se postavi u učionici ili u nekom drugom prostoru za kojeg vaspitačica smatra da je adekvatniji.

Kada postave galeriju, djeca će pozvati roditelje da dođu u posjetu, a nekoliko djece će govoriti o stvaraocima, njihovim radovima i o tome zašto se njihovim djelima svi dive i poštuju ih (sva djeca treba da znaju stvaraocima u galeriji).

Vaspitač(ica) će rezimirati ovu aktivnost tako što će reći roditeljima kako kod djece mogu podsticati i razvijati kreativnost.

PROCJENA PO KRITERIJUMIMA			
Opservirano ponašanje	Da	Ne	Napomene
Bili su veoma zainteresovani za pripremu izložbe.			
Pokazali su divljenje i poštovanje prema velikim stvaraocima.			
Pokazali su kreativno ponašanje prilikom organizovanja izložbe.			
Pozitivno su se izražavali o kreativnosti.			
Postupali su na način koji implicira da su kreativni u svom svakodnevnom životu.			
Pokazali su da imaju elementarnu svijest o tome šta je kreativnost.			